

De Lvdīs. Natalis Avgvsto Ob. Clementiam. Et. Clementatem. Dicatis
Programma I Qvo ... Domini Friderici. III Dvcis Saxoniae ... Principis.
Et. Domini. Nostri ... Natalis. Exoptatissimvs In D. VII. Kal. Maii.
MDCCXXXIII. Incidens Postridie. Eivs. Die ..., In. Illvstri. Gymnasio.
Fridericiano ... Indicavt ... Vt Qvatvor. Eximiae. Spei. Adolescentes
Clementissime ... Avdire. Velint Cvm Testificatione. Svmma. Et. Pietatis.
Et Observantiae Rogantvr A M. Ioanne. Gottfrido. Moerlinoi Illvstris
Gymnasii Fridericiani. Directore ...

De Ludis. Natalis Augusto

Altenbvr̃gi

Mo#rlin, Johann Gottfried

Lizenz: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

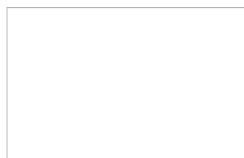

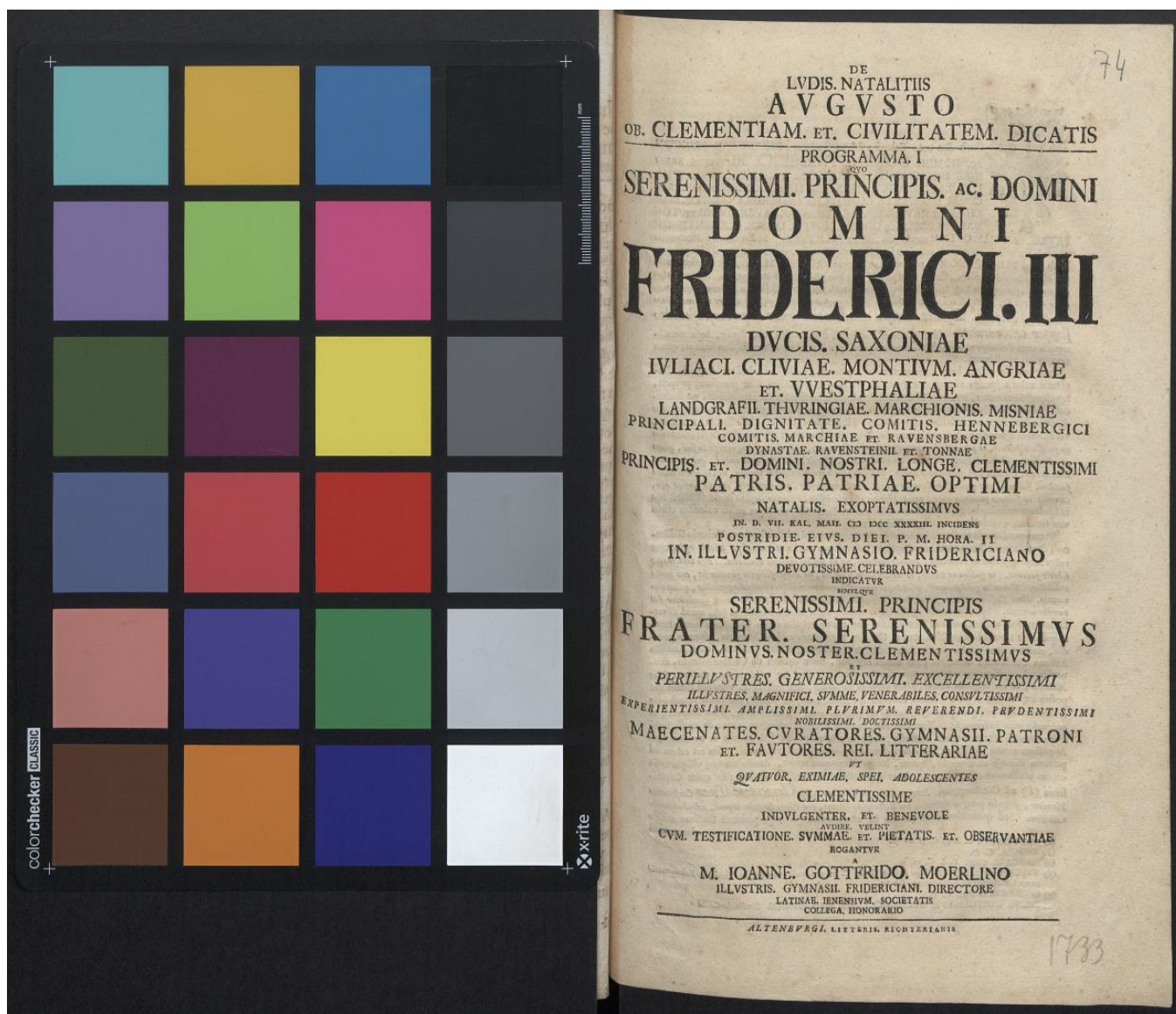
P 2° 00215 (074)

https://dhb.thulb.uni-jena.de/receive/ufb_cbu_00010333

urn:nbn:de:urmel-6648f630-299d-4794-9d8d-e9d5de7ce7e9-00009543-15

Lizenz: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

urn:nbn:de:urmel-6648f630-299d-4794-9d8d-e9d5de7ce7e9-00009543-15

74

DE
LVDIS. NATALITIIS
AUGVSTO

OB. CLEMENTIAM. ET. CIVILITATEM. DICATIS

PROGRAMMA. I

SERENISSIMI. PRINCIPIS. AC. DOMINI
DOMINI
FRIDERICI. III

DVCIS. SAXONIAE

IVLIACI. CLIVIAE. MONTIVM. ANGRIAE
ET. VVESTPHALIAE

LANDGRAFII. THVRINGIAE. MARCHIONIS. MISNIAE
PRINCIPALI. DIGNITATE. COMITIS. HENNEBERGICI
COMITIS. MARCHIAE. ET. RAVENSBERGAE
DYNASTAE. RAVENSTEINII. ET. TONNAE
PRINCIPIS. ET. DOMINI. NOSTRI. LONGE. CLEMENTISSIMI
PATRIS. PATRIAE. OPTIMI

NATALIS. EXOPTATISSIMVS

IN. D. VII. KAL. MAII. CIO. IDCC. XXXXIII. INCIDENS

POSTRIDIE. EIVS. DIEI. P. M. HORA. II

IN. ILLVSTRI. GYMNASIO. FRIDERICIANO

DEVOTISSIME. CEL. EBRANDVS

INDICATVR

SIMVLQVE

SERENISSIMI. PRINCIPIS

FRATER. SERENISSIMVS
DOMINVS. NOSTER. CLEMENTISSIMVS

PERILLVSTRES. GENEROSISSIMI. EXCELLENTISSIMI

ILLVSTRES. MAGNIFICI. SVMME. VENERABILES. CONSVLTISSIMI

EXPERIENTISSIMI. AMPLISSIMI. PLVRIMVM. REVERENDI. PRVDENTISSIMI

NOBILISSIMI. DOCTISSIMI

MAECENATES. CVRATORES. GYMNASII. PATRONI
ET. FAVTORES. REI. LITTERARIAE

ET

QVATVOR. EXIMIAE. SPEI. ADOLESCENTES

CLEMENTISSIME

INDVLGENTER. ET. BENEVOLE

AVDIRE. VELINT

CVM. TESTIFICATIONE. SVMMAE. ET. PIETATIS. ET. OBSERVANTIAE

ROGANTVR

M. IOANNE. GOTTFRIDO. MOERLINO

ILLVSTRIS. GYMNASII. FRIDERICIANI. DIRECTORE

LATINAE. IENENSIVM. SOCIETATIS

COLLEGA. HONORARIO

ALTENEVRGI. LITTERIS. RICHTERIANIS

17733

urn:nbn:de:urmel-6648f630-299d-47
94-9d8d-e9d5de7ce7e9-00009543-22

Illuxit dies ante Kalendas Maias septimus, SERENISSIMI PRINCIPIS AC. DOMINI. DOMINI. FRIDERICI. III. DVCS. SAXO NIAE. IVLIACI. CLIVIAE. MONTIVM. ANGRIAE. ET. VVESTPHALIAE. LANDGRAFII. THVRINGIAE. MARCHIONIS. MISNIAE. PRINCIPALI. DIGNITATE. COMITIS. HENNEBERGICI. COMITIS. MARCHIAE. ET. RAVENSBERGAE. DYNASTAE. RAVENSTEINII. ET. TONNAE. PRINCIPIS. AC. DOMINI. NOSTRI. LONGE. CLEMENTISSIMI PATRIS. PATRIAE. OPTIMI natalis dies, illuxit FELICITER. Mulas etiam Fridericianas venire in societatem communis omnium laetitiae geniali hoc die, et partim quae DEVS praetorlapso anno PRINCIPIS DOMVI patriae, partim quae PRINCEPS Musis beneficia dederit grata par est memoria recolere. Exigit illud pietas, meretur PRINCIPIS indulgentia. Suetonius (a) enumeratis clementiae Augusti civilitatis quae documentis, tandem addit (b): *Pro quibus meritis quantopere dilectus sit, facile est aestimare. Omitto senatusconsulta, quae possunt videri vel necessitate expressa vel veracundia. Equites Romani natalem eius sponte atque consensu biduo semper celebrarunt.* Non alienum, opinor, a proposito meo fuerit, hanc vetusto amoris erga Principem maximi monumento paulisper immorari et causas non minus, quam rem ipsam considerare.

Inter causas priori loco commemoratur clementia, posteriori civilitas Augusti. Clementia amoris species virtusque eorum, qui summa in republica sunt potestate, propria, ignoscendo exerceatur, meritam in delinquentes animadversionem vel remittendo, vel leniendo. Romani in Principibus suis eam laudantes, clementes in suis magis quam in alienis iniuriis dicebant fenerisque et crudelibus opponebant. Hinc Seneca (c) quoniam difficilius sit, moderari, ubi dolori exigitur ultio, quam ubi exemplo, Principem hortatur: *Et manifeste laesus, animam in potestate habet, et poenam, si tunc possit, donec; sin minus, temperet, longaque sit in suis, quam in alienis exorabilior iniuriis.* Nam, quemadmodum, inquit, non est magni animi, qui de alieno liberalis est, sed ille, qui quod alteri donat, sibi detrahit: ita clementem vocabo, non in alieno dolore facilem, sed eum, qui quum suis stimulis exagitetur, non proflit, qui intelligit, magni animi esse, iniurias in summa potentia pari, nec quidquam esse gloriose, Principe impune laeso. Nihil hac in suis Imperatoribus magis requirebant, nihil maioris faciebant, nullaue re ad colendos etiam vita functos, quam clementia, magis alliciebantur.

Ute compendium de ea dicendorum faciam, litteras Antonini ad Faustiam ex Vuleatio Gallicano (d) adducam: *Tu quidem, mea Faustina, religiose pro marito et pro nostris liberis agis. nam vellegi tuam epistolam in Formiano, qua me hortaris, ut in Auidio consensio vincidim. Ego vero et eius liberis paream, et genero et uxori, et ad Senatum scribam, ne aut proscriptio gravior sit, aut poena crudelior. Non enim quidquam est, quod Imperatorem Romanum melius commendat gentibus, quam clementia. Haec Caesarem Deum fecit, haec Augustum consecravit; haec patrem tuum specialiter Pii nomine ornavit. Specimina in Augusto huius virtutis varia laudat Suetonius (e), quod diversarum partium multos venia et incolumitate donatos principem etiam in civitate locum teneo passus sit: quod Iunium Novatum et Cassium Patavinum e plebe homines, alterum pecunia, alterum levi exilio punire satis habuerit: quod cognitione quadam, cum Aemilio Aeliano Cordubensi obiectum inter cetera crimina, male opinari de Caesare solitum, conversus ad accusatorem commotoque similis, dixerit: *Velim hoc mihi prober: faciam, scias Aelianus, et me linguam habere, plura enim de eo loquar, nec quidquam ultra aut statim aut postea inquisierit: quod Tiberio rescripserit: Aetati tuae, mi Tiberi, noli in hac re indulgere et nimium indignari, quemquam esse, qui de me male loquatur. Satis est enim, si hoc habemus, ne quis nobis male facere possit. Non poterant talia genti libertati innotitas, eaque de causa iusto Augustum tamen laudabant, quoniam clementem experiebantur Romani, cuius rei etiam ad posterum duravit consuetudo, quum, longo temporum tractu, dominatio iam ubique et in omnes confirmata esset, clementia inter appellationes honorificas adhibita: sic enim Capitolinus (f) ad Constantinum Aug. *Ne fastidiosum esset Clementiae Tuae Constantine Maxime, singulos quosque Principes vel Principum liberos, per libros singulos legere, adhibui moderationem.* Sed quemadmodum tandem in adulationem praeeptis placendi studium multis**

(a) SVETONIUS in Aug. C. 51 -- 56.

(b) IDEM. A. C. 97.

(c) SENECA de Clem. L. I. C. 20.

(d) VULCATIVS. GALLICANVS in Auidio Cassio C. II. pro quo perperam in Thesauri Fabri nonag. natu LAMPRIIVS in Commodio sub fin.

(e) SVETONIUS in Aug. C. 51.

(f) IULIVS. CAPITOLINVS in Maximini C. I. conf. etiam EIVSDEM. Gordianos C. I.

clementiam tribuit, nihil minus, quam clementibus: sic ante illos, qui vni parendi necessitatem nondum concoxerant, clementiam in ludibrium maiestatis Principum vertebant, iniurias eos in summa potentia pati volentes, nec quidquam gloriosius ducentes, Principe impune laeso, non oblecto iniquitatis hominum libertatis immodicorum argumento. Hinc fortasse etiam multi, qui ex, in quibus nascenti imperio singulari Caesar et Augustus consulturi, prouidenter indulgentiores fuerant, ad officium suum non pertinere indicauerant, exaggerata seueritate necessaria, dissimulataque vera animaduertendi causa, crudelitatis nomine sunt traducti.

Sed pergo ad alteram causam celebratorum Augusti natalitiorum, ciuilitatem. Est illa moderatio animi in magna fortuna et potentia se non elatius gerentis, retinendi ciuium fauoris studio. Statim post exactos Reges prouisum erat, ne quis exuta aequalitate, arrogantius inter ceteros ageret, consulari etiam imperio ad hunc finem constituto, teste Eutropio (g): *Placuit, ne imperium longius, quam unum annum haberent, ne per diuturnitatem potestatis insolentiores redderentur, sed ciuiles semper essent, qui se post annum scirent futuros esse priuatos.* Mutato rerum statu Imperatores, ut ciuiles, populares, communes, fere enim eandem rem designant haec vocabula, haberentur, quaecumque suspectos et inuisos reddere poterant, euicabant, humanitate et bonitate fauorabiles esse cupientes. Hinc humano fastigio ampliora non accipiebant, asperi erga neminem, nemini molesti erant, comiter omnes excipiebant, officiis intererant, suo quemque iudicio agere patiebantur, communi in re cum reliquis utebantur, ut solent inter se cives. Augustus templa (h) non recipiebat in provinciis, nisi communi suo Romaeque nomine, in vrbe pertinacissime hoc honore abstinebat, Dictaturam deprecabatur, Domini appellationem exhorrebat, Principis nomine (i) cuncta discordia ciuilibus fessa sub imperium accipiebat, non temere vrbe vel oppido villo egrediebatur vel ingrediebatur, nisi vespere et noctu (k), ne quem officii causa inquietaret, mira comitate desideria aduentum excipiebat, officia cum multis mutua exercebat, dies cuiusque sollempnes frequentans, de hoste Lepido (l) in Senatus lectione ab Antistio interrogatus, respondit: *Summum quemque iudicium habere, ferebat suffragia (m) ut vnus e populo, filios suos nunquam commendabat, ut non adiceret, si merebantur, amicos ita magnos et potentes in ciuitate esse volebat, ut tamen pari iure essent, quo ceteri, legibusque iudicialis aequae tenerentur.* Tiberius (n) quamdiu bonus, ciuilem se admodum ac paulo minus, quam priuatum agebat. Caligula (o) caesorum clade Varias veteres ac dispersas reliquias, vno tumultu humaturus, colligere sua manu et comportare primus adgredebatur. Tib. Cl. Drusus (p) ius nundinarum in priuata praedia a Consulibus petebat, tribunis plebis aduentibus pro tribunali excubabat, quod propter angustias non posset audire eos, nisi stantes. Traianus (q) gloriam militarem ciuilitate et moderatione superabat, Romae et per provincias aequalem se omnibus exhibens, amicis culpantibus, quod nimis circa omnes, communis esset, respondit: *talem se esse Imperatorem priuatis, quales esse sibi Imperatores priuatus optasset.* Adrianus (r) in colloquiis etiam humillimorum ciuiliissimus erat, detestans eos, qui sibi hanc voluptatem humanitatis, quasi seruantes fastidium Principis inuiderent. Antoninus Philosophus (s) cum omnibus Romae aequo iure agebat, ad nullam insolentiam elatus imperii fastu. Contra ea vero Domitianus (t) ab iuuentute minime ciuilis, animi confidens etiam et tum verbis tum rebus immodicus, puluinar suum praedicabat, adclamari sibi, *Domino feliciter*, libenter audiebat, cunctos precantes ut Palladium Suram restitueret nullo responso dignatus, tacere tantummodo iubeat voce praekonis. Haec omnia eiusmodi sunt, ut de ciuilitate, quam nostra Germanorum lingua *Leutseligkeit*, vel potius *Heldseligkeit* dixeris, facile constare possit. Sed de ea haecenus.

Venio nunc ad ipsos ludos natalitios. Erant illi circenses extraordinarii, quales agitantur in victoriis Imperatorum, diebus natalibus vitae et imperii Augustorum & similibus hilaritatibus. Iulius Antonii filius Praetor instituerat, equites, quum alias ingenuo ciui ludis equestribus in circo aurigam agere probro esset, sponte, ut declararent, quanti et clementiam et ciuilitatem Augusti sui facerent, obeundis illis sese offerebant. Sed quia loci angustia pleniorum eorum descriptionem non capit, alio tempore, si vitae vlturam DEVS dederit, de his sum aclusus.

(g) EUTROPIVS. L. I. C. I.

(h) SVETONIUS in Aug. C. 57.

(i) TACITVS. Ann. L. I. C. I.

(k) SVETON. A. C. 33.

(l) IDEM. C. 34.

(m) ID. C. 36.

(n) SVET. in Tib. C. 25.

(o) ID. Cal. C. 3.

(p) ID. Claud. C. 11.

(q) EUTROPIVS. L. VIII. C. 2.

(r) AELIVS SPARTIANVS in Adriano C. 20.

(s) EUTROPIVS. L. VIII. C. 6.

(t) SVETONIUS in Dom. C. 12. et 13.

Nemo

Nemo, nisi felicitate sua indignus, tam est bonae mentis expertus, quin mutui amoris pignoribus, Principes, beneficiis, subiectos, pietatis memorisque beneficiorum animi docu-
 mentis certantes conspicatur, iusto voluptatis sensu perfundatur. Quid enim ad res publice
 laetas mente concipi potest optabilis, Principe prosperitati omnium non minus consulente
 quam nato? Quid grato meritorum in se collatorum aestimatore frangi potest humanius?
 Quis improbet, teneros etiam futurorum civium animos huiusmodi consideratione ad civi-
 lem vitam informari? ut mature innotescat illis, accipiendis reddendisque officiis, optime
 societatem inter homines coli. Clementia Augusti et civilitate cognita, recte vicissim nul-
 lam Romani praetermittant occasionem amoris in eum sui cum summa observantiae testifi-
 catione decretis honorificentissimis declarandi, memorabili ad posteritatem exemplo, natales
 etiam honorum Principum ad publicam laetitiam pertinere. Sed ut tandem velut ex amoeno
 quodam diverticulo in viam revertar, ad sollemnia natalitia SERENISSIMO atque INDVL-
 GENTISSIMO. PATRI PATRIAE. FRIDERICO. III. PRINCIPI non clementia
 tantum et civilitate, sed reliquis etiam virtutibus in univsum omnibus principali fastigio
 dignis OPTIMO dicata indicenda progredior. Agitantur illa in maiori illustr. Gymnasii
 Fridericiani auditorio, *crastino Veneris die, qui in fastis est VI. Kal. Maii,*
audita post meridiem hora II. Quo autem splendidius peragantur, SERENISSIMI
 PRINCIPIS, FRATREM, SERENISSIMUM DOMINUM, NOSTRUM CLEMENTISSI-
 MUM venerandus oro, Aulæ atque Urbis Proceres natalibus, meritis,
 propensione in bonarum artium studia venerabiles, Maecenates
 Curatoresque Gymnasii Excellentissimos et Grauisimos, Patro-
 nos Fautoresque Exoptatissimos debita cuiusque dignitati et nomini obseruan-
 tia atque humanitate rogo, ut officio huius diei clementissime interesse, dicturos publice,
 vitamque et salutem SERENISSIMI PRINCIPIS, et DOMVS. SERENISSIMAE nec non
 tranquillitatem patriæ, votis, quæ DEVS rata esse iubeat, deuotissimis perennitati manda-
 tuos *quatuor eximiae spei adolescentes selecti et primi ordinis indulenter et*
benenole audire velint. Sunt illi Christianus Felix VVeise Ammaens. Christianus
Andreas Hüttenrauch vValdenburg. Ioannes Gottlob Laurentius Sembeck
Vierzehnbeilg. Selectani, Iacobus Christianus Hecker Musilovitz, Primanus, ex quibus

Christianus Andreas Hüttenrauch *Bona praeterlapso anno a DEO. O. M.*
 PRINCIPI. SERENISSIMO et patriæ concessa praedicabit *Oratione Latina.*

Christianus Felix VVeise *Alcedonia inter propinquas belli procellas*
canet Ecloga Germanica.

Ioannes Gottlob Laurentius Sembeck *Neminem vere felicem esse,*
nisi qui felicitatem suam agnoscat demonstrabit Oratione Germanica.

Iacobus Christianus Hecker *Novam SERENISSIMI. FRIDERICI erga*
hanc Musarum sedem indulgentiae testem linguam Gallicam produ-
cet, gratusque tantum beneficium venerabitur Sermonem Gallico.

*

*

*